

конструюються більш складні висловлення.

Типовий вигляд моделі на мові М-3 такий:

П [2]

& У[1]; С[6]; Р[3]

У[3]; С[2]; Р[4]

У[3]; С[4]; ЯКЩО Х[2]-1 ТО Р[6] ІНАКШЕ Р[7]

ЯКЩО Х[3]-1

де множини: П- процеси: У – операції: С – отроки: Р – параметр управління; Х – вхідні параметри.

Слід зауважити, що М-3 досить зручний для експерта; однак через різноманітність синтаксичних побудов не досить зручний для програміста. Але це вже інший аспект проблеми.

Заключення

В цілому застосування мови М-3 забезпечує: спрощення, полегшення процесу формалізації об'єкту, повноту описування завдяки формам, скорочення строків формалізації, підвищення достовірності результатів.

УДК 636.31:631.67

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПИЛЕННЯ НАСІННЕВИХ ТРАВСТОЇВ ЛЮЦЕРНИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СОРТУ І СПОСОБУ ПОСІВУ

Г.І. НОВИЦЬКИЙ – асистент, Херсонський ДАУ
Науковий керівник – д.с.-г. н., професор Жарінов В.І.

Вивчалось питання - визначення фактичного стану запилення квітів насінневих травостоїв люцерни, як важливого біотичного фактору по забезпеченню формування врожаю насіння цієї культури. Польові дослідження проводилися на протязі 1991-1994 рр. в радгоспі "Космос" Бериславського району Херсонської області. Були взяті сорти Надежда 1, Зарниця, що відносяться до степової сортогрупи української посівної люцерни. Вони відрізняються між собою строками проходження основних етапів органогенезу і фаз розвитку. Порівнювався рівень запилення травостоїв першого і другого укосів при різних способах формування посівів (рядові, широкорядні), а також динаміка заселення їх бджолиними.

Встановлено, що на посівах квітучої люцерни першого року життя "щільність" диких бджолиних досить низька і не перевищує 0,7-0,85 тис.особин/га. В абсолютній більшості вони відносяться до політрофних видів і є "нестійкими" запилювачами люцерни. Оліготрофи бобових зустрічаються рідко (не більше 25%). Тому фактич-

ний рівень запилення квітів коливається в межах 4,8-15,4%, що забезпечило формування врожаю насіння по варіантах досліду 0,85-1,42 ц/га. Кращі наслідки одержані на посівах сорту Зарниця з черзрядним (30 см) способом розміщення.

На посівах люцерни другого-четвертого років життя серед бджолиних переважають представники оліготрофних видів, відомі як цінні запилювачі люцерни (рофіт, андрена лабіапіс, меліттурга, мегахіди тощо). На їх долю приходиться понад 75% всіх бджолиних. Рівень запилення зростає і в окремих спостереженнях досягає до 65-71% сформованих квітів. Найбільшої величини цей показник характерний для травостоїв другого укосу. Значна маса оліготрофних видів поселяється на широкорядних посівах з міжряддям на 90 см. Кількість гніздувань на третій і четвертий рік життя посіву різко зростає і перевищує заселення рядових і черзрядних посівів в 5-6 разів. Формуються відносно постійні агрегації із густиною заселення до 25-37 гнізд/м² їх площі. Краще заселення бджолиними йде на спеціальних невеликих ділянках (розміром 1,8 x 20 м). Тому врожайність насінневих травостоїв другого-третього років життя досягає значних величин (3,8-5,1 ц/га). На четвертий рік життя починає діяти комплекс негативних факторів, що призводить до різкого падіння насінневої продуктивності. Це стосується, насамперед, збільшення спеціалізованих фітофасів-шкідників насінневої люцерни. Не зважаючи на застосування хімічних обробок посівів двічі (у фазі стеблювання і бутонізації) пошкодження репродуктивних органів рослин (бутонів, квітів, бобів) досягає до 40-67% і значний рівень запилення не дає значних позитивних наслідків. Тому при трьохрічному оптимальному насінневому використанні краще застосовувати широкорядні посіви з міжряддям на 90 см.

УДК 633,282:631,5

КУЛЬТУРА ЗНАЧНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

Л.О. БОЙКО – асистент, Херсонський ДАУ

Науковий керівник – д.с.-г.н., професор Жарінов В.І.

Ефективним резервом підвищення виробництва кормів є досконалість структури та розміщення посівних площ кормових культур на основі наукових прогнозів, які дозволяють враховувати кліматичні умови зони.

У південних степових районах України практична реалізація високої продуктивності суданської трави реально можлива при достатній вологозабезпеченості, яка досягається при зрошенні. Як